

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

AKÜLPOLITIKAI és hadászati eseményeken tovább uralkodnak az orosz front küzdelmei. Itt a helyzet egy hónap óta alig változott. Sztálingrád vívása még mindig a német-orosz háború középpontja. Bár ugyanekkor az orosz hadvezetés igen jelentős erőfeszítéseket tesz egyéb frontszakaszokon is. Ezek azonban nem bontakozott ki oly méretű küzdelem, mint Sztálingrádnál. Itt van például a középső frontszakasz. Az oroszok mindent megtesznek, hogy a Don könyökvidékét elszakítsák a németektől. Észak és dél felől igyekeznek egységeket áttenni a nagy folyamra, hogy nyugatra tereljék a hadviselés menetét. A német elhárítás így ezen a télen is foganatba lép. A német jelentések egyébként úgy tudják, hogy ezen a télen is jelentős szovjet orosz támadótevékenységgel kell a német védelemnek számolnia. Ezen a középső frontszakaszon azt is megfigyelték a németek, hogy a mögöttes területeken a szovjet hadvezetés fontos szállítótevékenységet és csapatmozdulatokat folytat.

A szovjet orosz front északi szakaszán is megélné a hadi tevékenység. A finn városnak ismételt része volt új szovjet orosz légitámadásokban. Finn hivatalos részről elítélik a finn különbékeiről szóló híreszteléseket és mintha a finn kormány bizonyos fokig távortartotta volna magát a washingtoni finn követ némely tárgyalásaitól. Finnország a békebe különben is csak akkor mehetne bele, ha megfelelő garanciát kapna állami és nemzeti léte és függetlensége felől. Az angolszász politika ma talán nincs is olyan helyzetben, mint ezt a Szovjet-Únióknak tett balti koncessziók közeli példája mutatja, hogy külön foglalkozzék a finnek nemzeti kívánságaival. Minden finn különbékére vonatkozó fejtegetés különben is csupán elméleti jelentőségű mindaddig, ameddig a német csapatok ott állanak a finnek oldalán. Kétségtelen, hogy a finn különbéke, illetve a német csapatoknak Finnországból való esetleges eltávolítása is itt újra hangsúlyoznunk kell ezeknek az angolszász-amerikai részről eredő fejtegetéseknek elméleti és németellenes jellegét, nehéz helyzetbe hozná az angolszász politikát is, mivel a Szovjet-Únió ez esetben megjelenne az Atlanti-óceán peremén. Amint hogy a Szovjet-Únió már 1920 óta rendkívüli gondot fordít a norvég probléma megérlelésére. A finn-orosz háború mostani szakasza tehát távortartja az oroszokat az Atlanti-óceántól. A finn kérdésnek azonban van belső problematikája is, melyre nemrég mutatott rá Risto Ryti államelnök komolyhangú beszédében. Az elnök szembe szállott a háborús fáradtság hangulatával, a morális lazasággal és általában mindazokkal a fásultság! tünetekkel, melyek az északi háborút kísérik. A finnek igen nehéz erőpróbát állanak ki a karéliai frontszakaszon. Itt küzdeniük kell a Szovjet-Únió haderőinek ismételt névai és hadi átkelési kísérletei, valamint a karéliai bolsevik partizánok háborús mozgalma ellen is. Karéliában ugyanis hasonló jelenségekkel találkozunk a megszálló erő, mint Ukrajnában és ez a jelenség fokozott feszültséget jelent a finnek számára, látván, hogy a karéliai finn-ugor lakosság bolsevizálása és a Vörös Hadsereggel való együttműködése ideológiailag és ténylegesen idáig fejlődött.

Az északi front igen érdekes szakasza Szentpétervár, a mai Leningrád. Bár most aligha lehet szó Leningrád körüli erőteljesebb akciókról, a front vonala itt nagyjában nyugodt és kiegyensúlyozott a Szovjet-Únió kormánya mégis mindent elkövet, hogy a forradalom első városát megőrizse és további kitartásra készítse. Igen jelentős katonai és gazdasági tartalék

érkezett a városba, melyet roppant aknamezők körítenek. A lakosság élelmezési nehézségei nagyok, akárcsak a közeli Finnországban is, ám Leningrádban a Szovjet-Únió kormánya mindenképp felkelti az ellenállás szellemét. A város lakosságát előkészítik a közeli harcokra s az asszonyokat, gyermekeket, a még nem katonaköteles fiatalokat sietve kiképzik az utcai küzdelmek és barrikádharcok technikájában. E célra Leningrad város polgári és katonai vezetősége tanfolyamokat szervezett, hogy ugyanolyan módszerrel védekezzenek az esetleges német előretörés ellen, mint ahogy ez Sztálingrád romjai közt történik.

Ezek a leningrádi előkészületek, valamint a sztálingrádi tapasztalatok azt mutatják, hogy a Szovjet-Únió az eddigi állami magatartásból az események nyomására újra visszatér a forradalmi taktikához, a lakosság forradalmi mozgósításához és szervezéséhez. Már előző szemlénkben is említettük, hogy a Szovjet-Únió mostani hadvezetése valósággal „polgárháborús taktikát” követ és itt az 1918-as és francia forradalmi hagyományok mellett felhasználják a spanyol polgárháború tapasztalatait is. A Szovjet-Únió ilyen módon a háborút kivonja a hadseregek mérkőzésének szűkebb körzetéből és valósággal forradalmi, vagy népi háborúvá teszi, miközben a német reguláris csapatok ellen mozgósítja az egész rendelkezésére álló lakosságot. Sztálin legújabb felhívása is erre vall. A sztálingrádi küzdelmek pedig világosan mutatják ezt a forradalmi harci taktikát. A német jelentések most már kevesebbet említik a romhalmazzá vált nagy ipari várost. De még mindig olvassunk orosz ellenállásról s a német jelentések is gyakran hírül adják egy-egy ipari üzem, háztömb, utcarészlet elfoglalását, kiküzdését. Itt tehát már szabályos utcai harcokról van szó nemzetiszocialisták és kommunisták között. Az orosz ellenállásban most már nem is annyira a Volga túlsó partjáról emberanyaggal és tüzéséggel támogatott reguláris erők a vezető szerep, hanem a sztálingrádi munkásoké, munkásasszonyoké, akik az üzemek romjai közt, a beomlott házak pincéiből, romjaiból támadják az elit-csapatok által irányított német térfoglalást, melyet különben a légierő erős bevetése is támogat.

Az orosz tél közeledtével a németek harci üteme más terepet keres. A középső frontszakaszokon — számítsuk ide Sztálingrádot is — a németek sorra berendezkednek a téli szállásokon, míg ugyanekkor a Szovjet-Únió újra a télre számít. Az orosz hadi tevékenység mindjobban délre szorult vissza s a németek is nagy lendülettel folytatnák a kaukázusi offenzívát, ha az erős tél nem érte volna el Puskin és Lermontov romantikus vidékét is. Bár a német hegyivadások tevékenyen közreműködtek abban, hogy a Kaukázus hegycsúcsain megjelenjék a német hadi lobogó, a német hadvezetőség is tudatában van a rendkívüli térvizonyoknak. Am ugyanekkor német részről többször hangsúlyozták, hogy az eddigi kaukázusi eredmények is igen zavarják a Szovjet-Únió utánpótlását.

A harc terhét tehát még mindig a Szovjet-Únió viseli. Sztálin nem is titkolja erre vonatkozó nézeteit. A második front követelménye újra felhangzik és a tengelyhatalmak távirati irodái is érdeklődéssel közlik azokat az orosz kétségeket és aggodalmakat, melyek a második frontról beszélnek. Ugyanekkor a tengelyhatalmak hivatalos tényezői is kiemelik nem egyszer az orosz ellenállás mértékét, mely elkeseredett harcokra készíti a német elhárítást. Angolszász részről érzik, értékelik és méltányolják a Szovjet-Únió küzdelmét és erőfeszítéseit s Sztálin is gyakran kiemeli az orosz katonákhoz és a lakossághoz intézett optimista felhívásaiban és intelmeiben a demokratikus nemzetek szövetségét, mely azonban további várakozással tölti el a Szovjet-Únió népeit. Ugyanekkor Amerikában is egyre erősebb az oroszoknak nyújtandó segély követelése. E törekvések élén Willkie áll,

aki gazdag élményekkel tért haza oroszországi útjáról. Willkie állandóan hangoztatja Oroszország megsegítésének égető szükségét, a nyugati fíront megnyitásának igényét.

Azonban Amerikában ezekben a hónapokban mintha más hadszínterek jobban lekötötték volna a vezetők figyelmét. Itt van mindjárt a csendes-óceáni küzdelem, ahol a Salamon-szigetek körül változó szerencsével harcolnak az amerikai csapatok. Az amerikai flottával szemben nem egyszer fölényben van a japán haditengerészet, mely közeli kikötőkre támaszkodhatik. Az amerikaiak ezt a hátrányt légierjük és gyalogságuk bevetésével egyensúlyozzák. Az Ausztrália birtokáért folyó harc azonban csak lassú ütemben halad előre s japán részről az eddigi foglalások megtartása jellemzi az erő kifejtés mértékét és irányát, — erre vallott a nagy keletázsiai minisztérium szervezése és működésbe lépése is — míg az amerikaiak inkább rendszeres és hatásos előkészítő munkával foglalkoznak mostanában. Ezek közé az előkészületek közé tartozik, hogy megfelelő ellenrendszabályokat alkalmaztak az Aleuti-szigeteken a japán szerzemények ellen s hogy a kontinens északi partjairól belső területekre viszik a japán állampolgárokat.

Amerika külpolitikájának másik iránya változatlanul Dél-Amerika. Sumner Welles nemrégiben Csile belső viszonyairól és az ott dolgozó kémekről tett kijelentései súlyos viharokat kavartak fel. Most ezek az ellentétek elültek, amennyiben Csilében fontos idegen összeesküvést fedeztek fel, mely kiterjedt az Atlanti-óceánra is. A hivatalos értesülések szerint itt német lakosok rádióon tájékoztatásokat adtak volna az atlantióceáni hajózási helyzetéről. Ezt a felfedezést az amerikai idegesség párhuzamba hozta a német tengeralattjárók sűrű déltengeri tevékenységével s Dél-Amerika és Afrika közötti működésével. Az amerikai politikai gondolkozás ugyanis manapság nem tudja elkülöníteni egymástól Dél-Amerikát és Afrikát, melyeket hadászati szempontból egyetlen egységnek tekint. A Dél-Amerika iránti fokozott érdeklődés, az atlantióceáni német tengeralattjárótevékenység megérlelni segített azt az amerikai szándékot, hogy az Úniónak erélyesebben bele kell nyúlania az afrikai fejleményekbe.

Előbb azonban térjünk ki még az Únió belpolitikai változásaira. Tegyük hozzá: e változások nem érintették Roosevelttel helyzetét. Most folytak a kongresszusi választások, melyek jelentékeny erősödést hoztak a republikánus pártnak, szemben azzal a demokrata párttal, mely megválasztotta volt Rooseveltet. A republikánusok győzelme azonban nem érintette kellemetlenül az elnököt. Hiszen a republikánus párt vezetői és tömegei állandóan hangoztatták az elnök háborús politikája iránti elismerésüket és győzelmi reményeiket. Roosevelttel egyre inkább pártokon túli személyiséggé növekszik e megnyilatkozások tükrében. Említsük még meg, hogy a republikánusoknak egyes helyeken — pl. New-York államban — elért sikere talán részben annak is köszönhető, hogy a republikánus párton belül kicsinyes belviszályok törtek ki s az elnök megvonta támogatását egyes jelöltektől. Viszont némely republikánus személyiség mintha rendelkezne Roosevelttel korlátlan bizalmával. Itt nem elég Willkiet említenünk, aki Roosevelttel ellenjelöltjéből az elnök politikájának nagy híve lett, hanem szólnunk kell a másik republikánus korifeusról, Deweyről is, aki talán majd egyszer Willkie helyzetét nehezíti meg a republikánus párton belül. A republikánus pártban különben már emlegetik az 1944-es elnökválasztás esélyeit s ezt nem Roosevelttel kapcsolatban teszik, hanem Willkie és Dewey ellentétei értelmében. Dewey, akit egyébként New-York állam kormányzójává választottak, — egykor ezt a tiszteletet töltötte be a demokraták bizalmi férfiaként Roosevelttel is — sietett azonnal a Roosevelttel személye, politikája és háborús törekvései iránti bizalom megnyilvánításával.

Nemcsak Anglia, de Amerika minden figyelme is most a közelkeleti kérdés felé fordul. Itt csak röviden említjük Törökországot, melynek szabadságünnepén Izmet Inönü elnök komoly intelmeket intézett a nemzethez a semlegességről s melyet egyre közelebbről érintenek a közelkeleti háború eseményei. Olyannyira, hogy nem egyszer már azt is emlegetik, amire konkrét ténybeli alap némely bolgár aggodalmakon kívül alig mutatkozik, hogy Törökország részt akarna venni a mostani közelkeleti tevékenységben és lazítana német kapcsolatain, melyek elsősorban hadigazdasági természetűek. Mindezekre a feltételezésekre a konkrét tények és értesülések kevés alapot szolgáltatnának akkor, ha nem tudnók, hogy az angolszász politika mily jelentős vasútépítkezéseket hajtott végre Szíriában s hogy általában az egész Közel-Keletet mily nagy felvonulási területté építette ki, főként Churchill nyári útja óta, midőn újjászervezték az egész ottani angol hadsereget. S itt ne tévesszük szem elől azt aényt sem, hogy az az átszervezés közvetlenül Törökország határain történt. Törökország semlegessége tehát nem csupán a balkáni német politika dogmája, hanem igen fontos ténybeli védelem is volt a közelkeleti angol hadviselés számára. A kaukázusi kérdéstről ezúttal alig szólhatunk valamit; Törökország érzékenyen figyel ugyan erre felé is, de a német csapatoknak a hegyekben való jelenléte még nem teremthetett oly helyzetet, melynek valami változás lehetne a következménye. Hasonlóképpen nem hallunk semmit a különböző kaukázusi népek elkülönülő törekvéseiről sem: mivel ezeket annakidején oly közelről érintette a török politika, természetes, hogy elfogadják számukra a Szovjet-Únióknak minden faji, népi és nemzetiségi különbséget garantáló, ám a kommunisztikus társadalmi elvet annál következetesebben keresztülvívő struktúráját. Mihelyt ez a struktúra belülről meglazulna, ezek a kis népek újra a török nemzeti politika hatókörébe esnének. Hogy pedig ez ne következzen be s a történelem eseményei itt ne ismétlődjenek meg, arról maguk a kis népek is gondoskodnak s számukra a Szovjet-Únió társadalmi rendszere egyben határvonalat jelent a törökök felé is.

Ezalatt Amerikában is mind erősebb lett a meggyőződés az afrikai hadszíntér fontosságát illetőleg. A német hivatalos jelentések ezt az érdeklődést azzal magyarázzák, hogy Amerika pótolni akarja a japán térfoglalással elvesztett nyersanyagokat s a maga javára akarja értékesíteni Afrika gazdasági kincseit. Ugyanekkor a német megnyilatkozások azt is hangsúlyozták, hogy minden Afrika felé irányuló amerikai akció egyben Anglia kiszorítását is jelenti a fekete kontinensről. Anglia, úgylátszik, nincs tudatában ennek a reá váró amerikai veszedelemnek s ily módon afrikai akcióiban Amerikára támaszkodott. A nyugatafrikai partok, tehát a sokat emlegetett Dakar, újra odakerültek az érdeklődés középpontjába. Libériában angol-amerikai katonai partraszállás történt s a francia gyarmatok sorsa iránt egyre erősebb aggodalom ébredt Vichy intéző köreiből. Egyébként az sem került el a tengelyhatalmak földközítengeri hadvezetésének figyelmét, hogy Gibraltárban egyre nagyobb élénkség uralkodik. Említsük meg itt, bár ez már semmiképp sem tartozik a rendkívüli jelenségek s események közé, hogy a földközítengeri légi és tengeri háború tovább tartott — német és olasz torpedók támadták az angol hajókat s a tengely légi flottája mind erősebb bombázás alá vette az érzéketlennek látszó Málta-szigetét. Ugyanekkor északi irányból jövet, angol repülőgépek többször meglátogatták Felső-Olaszország városait. Génauát és Milánót többször bombázták és Turinnak is része volt e támadásokban. Ezek az északi irányból jövő légi látogatások érintették Franciaország és Svájc területeit is s mintegy sejtetni engedték, hogy a Földközi-tenger medencéjében új fordulatok érlelődnek s hogy az angol politika továbbra is

ragaszkodik ahhoz a régi tervéhez, mely szerint a döntést a Földközi-tenger partjain kell először megérlelnie.

Ily értelemben valami részletesen és lassan kidolgozott, terv részeként hatnak a Földközi-tenger partjainak október utolsó szakaszában kibontakozó nagy eseményei, melyek azonban további önbizalommal telítették a német politika és hadvezetés lendületét. Október végén az Egyiptom határán túlra visszaszorított angol erők túlerővel akcióba kezdtek Rommel tábornagy gondosan kiépített és elhatárolt állásai ellen. Német részről azonnal felismerték a támadás természetét és hangoztatták, hogy az angolszász túlerő kihasználásának kedvező előfeltétele az, hogy a támadók közelebb vannak élelmezési és támaszpontjaikhoz, mint Rommel tábornagy és az olasz csapatok a magukéhoz. Az angol nyolcadik hadsereget Montgomery tábornok vezényelte, de jelen volt a küzdelmekben Alexander tábornok is, a közkeleti angol haderők főparancsnoka, Churchill bizalmi embere is, akiről közben azt a később megcáfolt hírt terjesztették, hogy repülőgéppel lezuhant volna. Az angol előnyomulásnak előbb Rommel rendkívül gondosan kiépített védelmi állásait kellett áttörnie s német kommentárok azt is elmondják, hogy a támadásnak az is egyik előnye volt, hogy mintegy ötvenhatvan kilométernyi frontszakaszon haladhatott előre. A nyolcadik hadseregben képviselve vannak az angol birodalom összes elitcsapatai s Montgomery tábornokról nem mulasztotta el a német hírközlés annak megemlégtetését, hogy értékes tapasztalatokkal rendelkezik Alexanderrel együtt a „düinkirchener taktika“ felől, hiszen mindketten résztvettek a düinkirchener visszavonulásban. Ezalatt Rommel új vonalakat foglalt el nyugati irányban és a német jelentések szerint megzavarta az angolok ama haditervét a tengerparti úton végrehajtott nyugati irányú felvonulásával, hogy a németeket összezavarják és csatára kényszerítsék. A kezdeményezés az új vonalakon elhelyezkedő Rommel-féle német haderő birtokában van, mondják tovább e kommentárok, melyek részletesen beszámolnak az utóvédek hősiességéről, bár egyúttal elismerik az olasz jelentésekkel együtt a tengely erőinek veszteségeit és komoly helyzetét. Az utóvédek harcai során elsősorban olasz csapatok szerepeltek, bár ugyanekkor a német páncélos és mozgó tüzérség is tevékenységet folytatott nyugati irányban. A német-olasz együttműködés mértékére világos következtetést engednek azok a cáfolatok, melyek elmondják, hogy szó sincsen a fegyverbarátság meglazulásáról a németek és olaszok között, sőt ez a fegyverbarátság sosem volt oly szilárd és erős, mint a mostani közös afrikai harcok során. Az olasz divíziók, melyek az új vonalakat elfoglalását a keleti vonalon való kitarításukkal fedezték, elsősorban északolaszországi területekről való elitcsapatok, melyek fontosságát és magatartását az angol jelentések is kiemelik. Rommel ezalatt nyugati irányban tovább folytatta az ellenségtől való elszakadási tevékenységét — itt újra a történelmi értékű német hadijelentés terminológiáját használjuk — s ez az új nyugati irányú felvonulás elsősorban a német motorosokkal és páncélosokkal történt, melyek különben elsősorban célpontjai az angol légitámadásoknak. Ugyanekkor az olasz katonák, elsősorban gyalogos divíziók, amiből máris világosan megítélhetjük a tengelyhatalmak két tagjának hadi helyzetét az északafrikai hadszíntéren a nagy taktikai jelentőségű, Rommel által végrehajtott nyugati felvonulás során. Ugyanis az angolok is elsősorban motoros erőkkel léptek fel s ez a tény világosan megmutatja a német értelmezések szerint, hogy miért nem jelentenek stratégiai előnyt a taktikai okokból kiürített városok és területek, mint például Tobruk is. A német beszámolók minden katonai jelentőséget elvitatnak a német erők által kiürített területektől és nyomatékkal kiemelik, hogy itt nem kisebb-nagyobb területekről, hanem a sivatagi háború egészéről van szó. A sivatagi háború taktikájában

pedig az ellenségtől elszakadó Rommelé az előny és a fölény, amint ezt már számos példa bizonyítja s egy következő időpontban majd az erőt egy nyugatabb területen újra csoportosító Rommel adja meg majd az angolok számára is irányt adó kezdeményezést.

Az új taktikai helyzeteket teremtő sivatagi háború során Hitler kancellár is felszólalt egy nagygyűlésen s hangoztatta, mint annyiszor, a német birodalom változatlan győzelmi akarátát; részletesen szolt az oroszokkal szembeni előnyökről, kemény szavakat használt az angol és amerikai politikával szemben s elítélvén ennek módszereit, dicsőítette a keleti fronton küzdő német katonák rendkívüli erényeit, majd meg részletesen elemezte az orosz veszteségek nagyságát, kiemelve a németek által ellenőrzött Volga jelentőségét, külön szót ejtvén a zsidókról is. Szemmellátható, hogy a német politika felkészült minden eshetőségre és nem tévesztette szem elől azt sem, hogy újabb légitámadásokat intézzen a német légierő Anglia ellen. Aminthogy német repülők újra többször támadják az angol városokat és partokat, közben azonban az északi repülések során norvégiai osztagaik elrepülnek Murmanszkig is, ellenőrizvén az arrafelé irányuló angol szállításokat. Közben pedig a német politika fokozott gonddal ügyel a norvégiai társadalmi és politikai viszonyokra, hiszen a norvég szabotázsakciók angol összefüggései nyilvánvalók — így került sor többszöri erélyes fellépésre Norvégiában, akárcsak Dániában is.

Az északi apróbb események azonban csak kitérőt jelentenek a német politikának, mely most minden figyelmét a Földközi-tenger felé összpontosítja. Már Rommel afrikai hadműveletei is felhívták magukra a figyelmet. Még inkább figyelemre készítette azonban a tengely hadviselését az angolszászoknak a francia gyarmatokat meglepő akciója november 8-ika körül. A soká híresztelt és előkészített partraszállás nem Dakarban következett be, hanem az Atlanti-óceán partjai — Casablanca — mellett a Földközi-tenger partvidékein, elsősorban Algírban és Oranban. A partraszállást amerikai csapatok hajtották végre angol hadihajók, repülőgépek fedezete alatt; Ez a meglepő tény most már magyarázatát adja a nagy gibraltári tevékenységnek. A francia csapatok itt-ott ellenálltak, ám rögtön akadtak a különböző pontokon olyanok is, akik csatlakoztak De Gaulle és az amerikaiak zászlájához. Úgy látszik, hogy az angolszász partraszállás nem történt bizonyos francia tényezők tudta nélkül. Roosevelt ezalatt üzenetet küldött Pétain tábornagynak és igazolta a partraszállás szükségességét. Pétain visszautasította az amerikai elnök üzenetét és ellenrendszabályokat fogantatott. Ezalatt a német és olasz politika is mozgásba lépett. Akciója igazolására felhasználta azt a felfogást, hogy az afrikai angolszász invázió tulajdonképpen az éppen hogy két-éves montoire-i megállapodás megszegését jelenti: hiszen Algír területe nem gyarmati terület, hanem integráns közigazgatási része Franciaországnak. Különben is Franciaországnak szüksége van a tengely támogatására e nehéz pillanatokban. Így került sor Laval aktív asszisztenciájára, Pétain tábornagnak pedig formális tiltakozása mellett a megszállatlan Franciaország német és olasz megszállására, hogy az egész földközitengeri vidéken erélyes partvédelmet szervezzenek az angol akció ellenében.

Az angol-amerikai partraszállás különben közvetlen összefüggésben áu az egyiptomi-tripoliszi angol-német-olasz küzdelemmel. Az angolszász hatalmak szeretnének tiszta helyzetet teremteni Afrikában, két tűz közé akarják fogni a német csapatokat, az egész északafrikai partsávot fronttá akarják kiépíteni Európa ellen, hogy aztán innét könnyűszerrel valami inváziót hajthassanak végre a déleuropai szárazföld valamely pontja ellen s így valósítsák meg az annyit várt nyugati frontot, dél felől, miután észak felől az atlantióceáni német védelem nehezzé teszi az ilyen kezdeményezéseket.

Az afrikai partraszállás tehát végrehajtása annak a két év előtti tervnek, hogy Afrikában folytassák a Franciaország elhanyaglása utáni küzdelmet. Akkor ezt lehetetlenné tette Pétain és Laval politikája.

Az angolszász partraszállás súlyos belső válságot robbantott ki a Vichy kormánya alatt álló területeken. Ezúttal ne említsük a Párizsban nyugtalanító Doriot-féle mozgalmat, mely még Laval módszereivel is elégedetlen. A német-olasz megszállás, melyről különben jelentik, hogy a lakosság nyugodtan vette tudomásul, szintén e válság része csupán, bár német megnyilatkozások szerint teljesen szabad kezet hagy Pétain kormánynak, sőt német felfogás szerint megvalósítja Franciaország teljes egységét és Pétain és Laval kormánya Vichyből akár vissza is térhet Párizsba. (A megszállt terület demarkációs vonala azonban tovább is fennáll.). Itt nem szólhatunk most a partraszállás előtt közvetlenül kibontakozott belső társadalmi válságról sem, mely nagyon kínos helyzetet teremtett Laval németbarát szándékai számára. A francia kormány megígérte Németországnak, hogy megfelelő francia munkacsoportot bocsát a német gyárak rendelkezésére. A munkásság azonban nem hogy nem követte Laval kérését és ismételt felhívásait, hanem sok helyen, így Lyonban is sztrájkba fogott, mely mozgalmakra Laval kényszerítő rendszabályokkal és munkakényszerrel válaszolt. A különféle kormányellenes-jobboldali mozgalmak mellett ez a nyilván régi baloldali okokból táplálkozó szociális feszültség is fokozta a francia államnak belső zavarait, melynek szerkezetét, úgy látszik, Pétain és Laval tengélybarát kormánynak burka alatt eléggé áthatotta De Gaulle és az angolszászok propagandája.

A partraszállás időpontjában több nevezetes személyi hír foglalkoztatta a francia és az európai nyilvánosságot. Így a már egyszer becsületszava ellenére német fogságból megszökött Giraud tábornok megegyezően megszegte a most már Pétainnek adott becsületszavát, mely politikai és katonai passzivitásra kötelezte és Afrikába ment, ahol átvette némely francia osztagok parancsnokságát és az amerikai-angol akció rendelkezésére bocsátotta magát és híveit. Ugyanekkor Darlan tengernagy is Afrikában tartózkodott. Darlanról most csak annyit említünk, hogy Laval újra való kormányra kerülése Darlan visszaszorulását jelentette a francia politikából s bár formálisan Pétain utódjának címét viselte, nem maradhatott titokban, hogy éppenséggel nem rokonszenvezik Laval rendszerével. Székhelyét Párizsban tartotta, de nem állott közeli kapcsolatban a német irányzatot következően Laval szellemében véghezvivő De Brinon, még kevésbé Doriot mozgalmos csoportjaival. Mostani afrikai tartózkodása alkalmat adott Vichyben arra a hitre, hogy Darlan vezeti a francia ellenállást az angolszászok ellen, hiszen sokan — nem tudni, mily okból — azt tartották, hogy a tengernagy ellensége az angoloknak, már mint francia tengerész is, hiszen a francia flotta tisztikarában még mindig élt volna a régi francia tengerészek ellenszenvé az ellen az angol térhódítás ellen, mely Franciaországot visszaszorította a messzi gyarmatok és a tengerek uralmától, már a XVIII. század során. Úgy látszik azonban, hogy Darlant nem nyugtalanították ilyen régi és magasztos történelmi emlékek. Nem sokkal a partraszállás után ugyanis közhírré lett, hogy az afrikai szervezett francia csapatoknak szóló és az angolszászokkal való együttműködést hangoztató parancsokat a tengernagy írja alá. Ezt egy ideig Pétain környezetében az angolszászok hamisításának tartották. Mire megbizonyosodtak a hírek és a tények valódiságáról, Pétain megfosztotta minden tisztségétől Darlan tengernagyot.

A személyi hírek közé tartoznak, de a francia politika másirányú feszültségeiről szólnak a Giraud tábornok új szerepéről szóló értesülések is. Ez a nyugtalan szellemű tábornok, aki különben Afrikát úgy ismeri mint a tenyerét s aki annakidején a riff-kabilok felkelését leverte, úgy látszik, az angolszász

politika választottja s Darlan hangsúlyozott amerikai-barát szerepe mellett Giraud lenne az afrikai francia területek és seregek vezére.

Ami már most a francia probléma német megítélését illeti, itt említsük meg, hogy Németország különös nyomatékkal hangoztatja Franciaország ügyével való erkölcsi szolidaritását s azt a tényt, hogy Vichy maga mögött találja a francia gyarmatok védelmében Német- és Olaszország tengeri és légi haderejét. Így szóltak arról némely hírek, hogy német repülőgépek és tenger-alattjárók súlyos károkat okoztak a Gibraltárból Algír alá érő szállítóhajókban. Arról is érkeztek jelentések, hogy a Tuniszt illető angol-amerikai fenyegetéssel szemben Tuniszt német repülők oltalmazzák, ott csapatok szálltak partra s a nyugat felé gyors ütemben előrehaladó Rommelt megbízták Tunisz és Bizerta bevehetetlen erősséggé való kiépítésével. Az észak-afrikai helyzet tehát minden bonyolultsága mellett is világos. A nyugati hatalmak hadicéljai és Afrikát érintő tervei mindenki előtt ismeretesek, ugyanekkor pedig a tengely új fontos tevékenységi területet nyert a maga számára. Németország itt kibonthatja világpolitikai szerepét s Olaszország is fokozott mértékben láthatja el nemcsak afrikai feladatait, de a fasiszta nemzeti dicsőség is új táplálékot nyert a régen vágyott Korzika, Nizza és a francia Riviéra megszállásában. Ezekkel a fejleményekkel kapcsolatos az az érdekes és figyelemreméltó hír is, hogy a Duce, aki a fasizmus mostani ünnepi évfordulóján nem tartott beszédet, nyilván a szavak helyett az olasz fegyverek beszédére bízván a döntést, fogadta, illetve marsalŰ kinevezésre ajánlotta Itália trónörökösét, a piemonti herceget, akire még igen nagy szerep vár Olaszország és a fasizmus történetében.

GOGOLÁK LAJOS

AZ ÚJ SZÍNÉSZNEMZEDÉK

EGY KIVÁLÓ történetírónk, kit nyugodtan a magyarság lelkiismeretének nevezhetnénk, évtizedek óta hirdeti, hogy nem késhetünk tovább „emberi méltóságnak megfelelő életlehetőséget és nemzeti műveltséget vinni el a néptömegekhez, akik ezt mindedig csak kívülről, távolról szemlélték.“ Ő mutatott rá arra is, hogy jobbainknak ez a törekvése száz esztendőnél is öregebb a magyar közéletben, gyökerei már ott találhatóak a reformnemzedék, Széchenyi, Kemény Zsigmond és kortársai szavaiban, írásaiban. Hogy a „nagy magyar út“ építői hosszú évtizedek alatt milyen kevés eredményt értek el, azt a számok drámai erejű csoportosításával mutatta ki Földes Ferenc figyelemre méltó könyve.³

A kérdés sohasem volt égetőbb, mint ma, hiszen az emberiség sorának intézői, figyelői talán csak egyetlenegy dologban egyeznek meg, hogy az új világháború méhében a népek szegény rétegének, parasztságának és munkásságának nemzeti szerepe érik, politikai aktivitása sűrűsödik.

Nem színészember dolga, hogy következtetést vonjon le az említett valószínűség és Földes tragikus képet nyújtó számainak összevetéséből, de több mint feltevés az, hogy a jövőben fellépő új tényezők majd gyökeresen átfomálják nemzeti életünk minden megnyilatkozását, tehát művésze-

¹ Szekfü Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. 1934, 486. 1.

² Földes Ferenc: Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon. Cserépfalvi. Kék könyvek.